

Slovenski Pravniki.

Leto XXIV.

V Ljubljani, 15. marca 1908.

Štev. 3.

Nove smeri v kazenski vedi.

(Izvirno poročilo o mednarodnem tečaju sodne psihologije in psihiatrije v Giessenu.)

(Konec.)

C) Aschaffenburg:

Socijalni in individualni vzroki zločinstev so bili predmet prvega predavanja. Zločinstvo je pojav, ki se ne da ločiti od družbe. Štastika kaže, da se zločinstva po številu množe, liki stroški za vojno; ona nam tudi nudi spoznati razloge tega pojava. Toda le tedaj smo upravičeni smatrati omejnene prikazni za razloge, ako le-ti stoje v konstantni organski zvezi med seboj. Zločinstva iz strasti in surovosti ponehujejo po zimi, množe se pa po leti. Zločinstva zoper nravnost se množe v mesecih okoli majnika; temu pa ni vzrok večja priložnost občinstva na prostem, kakor meni Gross, marveč vzrok tiči v tem, da je v tem času, analogno kakor pri živalstvu, spolni nagon živahnejši. Narobe je pri zločinih zoper imetje; ti ponehavajo po leti, rasto po zimi. Težnje kriminalne antropologije gredo dalje. Treba je še načeti vprašanje, kakega vpliva je človeška pasma, religija, poklic na zločinstveni pojav. Doslej v tem oziru še ni pravilne statistike; naj bi se v tem zmislu nujno reformirala.

Tudi ljudske navade in šege imajo velik vpliv na kriminaliteto, predvsem navada pijančevanja. Specifični delikt pijancev je težka telesna poškodba, za tem spolski zločin. Zato se hudodelstva sploh najbolj množe na sobote, nedelje in ponedeljke, ko se največ pije. Največ storilcev pri težki telesni poškodbi je še nekaznovanih (60%); dokaz, da je alkoholiziranje iz priložnosti vplivnejši vzrok telesnih poškodb, kakor pijančevanje iz navade.

Tudi spol ima svoj vpliv na kriminaliteto. Kar je pri moških beračenje in potepuštvo, to je pri ženskah prostitucija. Ne

toliko beda, nego slabi vzgledi pri psihopatičnih ženskah so glavni vzrok tega pojava. Odpraviti se ne da; tega niso zmogle ne posvetne, ne cerkvene odredbe. Nujna je rešitev vprašanja, ali naj se vsako kontrolo nad prostitutkami opusti (abolicionistična smer), ali naj se uvede strogo nadzorstvo s kaserniranjem. Predavatelj se je izrekel za kaserniranje po bremenskem sistemu, da ne more izkoriščati prostitutk voditeljica take hiše. S kaserniranjem pa se nadalje še onemogočuje sovodništvo, zakotna prostitucija in slednjič tudi kupčija z dekleti. Kajti ako le-ta pri strogem nadzorstvu nič ne nese, neha se sama ob sebi.

Razume se, da je tudi obilost živil velikega pomena na kriminaliteto. Kakor raste in pada letna kurva obilosti živil, tako raste in pada tudi letna kurva tatvin in poneverjenj.

Glede individualnih vzrokov kriminalitete je predavatelj mnenja, da podedovanje zločinskega nagona ni verjetno. Ne nagon, pač pa milje, vzgoja in vzgledi vplivajo najsilneje. Višja izobrazba odpomore malo ali nič, ako je le zgolj izobrazba duha in ne vsovršenje značaja.

Posebno važen je vpliv starosti na kriminaliteto. To vprašanje zahteva najtemeljitejših študij. Na vsak način obsoja predavatelj določitev starostnih mej za kaznivost prav tako, kakor tudi načelo, da je kaznivost odvisna le od zrelosti uma, ne pa tudi od npravne zrelosti. Odpomoč zoper te napake — kolikor toliko — je možna, če se uresniči zahteva po pogodnem pomiloščenju in po ustanovitvi sodišč za mladostne hudodelce.

Drugo predavanje: Napačno je misliti, da ima masa hudodelcev specifične lastnosti, da je kaka posebna vrsta ljudi. Hudodelci niso, kakor trdi Lombroso, rojeni kakor hudodelci, ampak rojeni so za hudodelstvo, ki je le produkt socialnih in individualnih faktorjev. Čim jačji so socialni vzroki, tem manj nevarni, čim jačji so individualni vzroki, tem hujši in nevarnejši so hudodelci. Razdelitev hudodelcev bi bilo takole izvršiti: 1.) hudodelci vsled naključja; ti sploh ne žele družbe oškodovati; 2.) hudodelci iz afekta; 3.) hudodelci iz priložnosti; 4.) hudodelci iz hudobnega naklepa; 5.) taki hudodelci, ki se k hudodelstvu povračajo; 6.) hudodelci iz navade; 7.) hudodelci po poklicu. — Bojni načrt zoper hudodelstvo mora vpoštevati pred vsem vprašanje, kakšen vpliv ima na hudodelca kaznivo dejanje

in pa izrečena kazen. Kes — radi storjenega zločina je redka prikazen. Kazen, kakor je sedaj v rabi nima vpliva; brez števila nepoboljšljivih hudodelcev izpričuje to kar najjasnejše. Boj zoper hudodelce mora tedaj popolnoma abstrahirati od kaznivega dejanja, on se mora nanašati edino le na osebnost hudodelca. Manj nevarnim hudodelcem nasproti velja najobširnejša milost, za krknjenim nevarnim hudodelcem najenergičnejša strogost. Predavatelj se protivi vsakemu kaznovanju, nikake izmere, nobenega nastavka kazni ni treba! Proč s kaznilnicami, samo vzgoje, odnosno zavarovanja pred družbo treba! Teoretično bi bilo najprikladnejše, poboljšati vzgojo — vsaj pri mladostnih hudodelcih — v poštenih rodbinah; praktično pa se to ne bi dalo izvesti, treba je posebnih k delu navajajočih zavodov, ki pa morajo biti v pravem pomenu besede odgojitelji. Za take pa ne pridejo bivši vojaki, podčastniki v poštev, ampak le učitelji. Kdaj se kazen, t. j. detencija v taki poboljševalnici neha, tega naj ne določi sodnik naprej, marveč posebna komisija na podlagi prepričanja, da je postal bivši hudodelec vreden član človeške družbe.

Tretje predavanje je označevalo stališče zdravnikov izvedencev glede njih poslovanja pri sodiščih; glede tehnike zdravniškega mnenja, glede pojmovanja zmanjšane razsodnosti in še drugih vprašanj, ki so za sodnega zdravnika važna. Z ozirom na pravniško stališče je pač omembe vredno, da predavatelj ne priznava parcijalne razsodnosti, ker se ne da presoditi, kolika je prosta volja glede določenih dejanj z ozirom na kako duševno bolezen oslABLJENA. Pač pa je mnenja, da zdravniki lahko operirajo s pojmom parcijalne nerazsodnosti; samo ob sebi razsoden človek utegne biti vsled posebnih vzrokov začasno nerazsoden (afekt, pijanost).

Četrto predavanje: Alkohol kakor izvor kriminalitete in duševnih bolezni. Alkohol pred vsem izdatno poviša razdraženost. Najmanjše dražilo izbavi najsilnejšo reakcijo, še-le po reagiranju pride preudarek. Če hočemo hudodelstva, ki izvirajo iz alkoholiziranja psihologično razumeti, moramo pred vsem vedeti, da se pojavi reakcija na dražilo že pred preudarkom. Teoretična posledica takega prepričanja je pač, da je vsak človek

v pijanosti nerazsoden. (Pri patologični pijanosti na pr. epileptikov, histerikov itd. je seveda študij osebnosti dotičnika neobhodno potreben, ako se hoče označiti pijanost za patologično.) Toda v praksi vendar ne gre izvajati označene teoretične posledice. Gre za odločitev, komu pristojta več varstva, interesom poedinega pijanca ali družbe, in zato delajo pravniki prav, da se ne ozirajo na skrajne teoretične posledice in smatrajo pijanca le pod posebnimi odnošaji nerazsodnim. Vendar kazni za takega pijanca, ki se mu je priznalo še razsodnost, ne sme biti zapor, ampak odprava v zdravilišče za pijance. Predavatelj reklamira za državnega pravdnika pravico, naj sme predlagati, da se v tak zavod odpravi, kdor pride radi pijančevanja pod oskrbstvo.

V petem predavanju se je pečal predavatelj s pomenom hipnoze za sodišča, in s hudodelstvu zoper nravnost, storjenimi od umobolnih in na umobolnih. Hipnoza se je izkazala v praksi velevažnim činiteljem v odstranitev bojzani in posilnih idej, nadalje jecanja in drugih iz nervoznosti izvirajočih težav. Nikakor pa se ne da lečiti s hipnozo blaznostnih idej, ker so pregloboko in presilno v duši vkoreninjene. Hipnotizirati se da vsakdo, ki je zmožen koncentracije misli, in se hoče dati hipnotizirati. Proti volji onega, ki naj se ga hipnotizira, pa hipnoza ni možna, razun ako je bil dotičnik že tolikokrat hipnotiziran, da nima več moči vztrajati in se hipnotiziranju ubraniti. Predavatelj je prepričan, da je pač mogoče pripraviti hipnotiziranca do tega, da pripusti spolno občevanje s seboj, ni pa mogoče niti v hipnozi, niti s hipnozo (na pr. sugestivnim potom) pripraviti neoporečen značaj h kakemu hudodelstvu.

Kar se tiče psihologije hudodelcev iz seksualnih nagibov, je predavatelj pač prepričan, da je med njimi velikansko število umobolnih, osobito med morilci od pohota, ekshibicionisti in pohotnimi starci. Homoseksualiteto označuje predavatelj le za razvado, pridobljeno na psihopatični podlagi. Dokaz temu je, da se najde največ v moških internatih, in pa da se dá taka razvada odvaditi. Zahteva po odpravi §-a 175 kaz. zak. za nemško državo (= § 120 b) našega k. z.) je pač opravičena pa ne iz razlogov, ki jih navaja vednostno-humanitarni komite, (čigar duševni vodja dr. Magnus Hirschfeld iz Charlottenburga se je tudi udeležil tečaja), marveč zato, ker ni naloga kaz. zakona, da bi ščitil

splošno etične vrednote, nadalje tudi radi tega, ker homoseksualno občevanje more le v najredkejših slučajih privedi do kazni, ako pa pride do kazni, pahne se čestokrat rodbino storilca v večjo nesrečo, kakor storilca samega. Seveda to ne velja za pravcato pederastijo, kjer pride v poštev tudi pokvarjenje seksualno neoporečenih in negodnih otrok. V splošnem bi bilo priporočati, da se postavi meja let, do katere je vsako spolno občevanje z mladostniki prepovedano, višje, kakor doslej, vendar ne previsoko, da se ne zviša nevarnost — izsiljevanja.

V zadnjem predavanju je Aschaffenburg predočil svoje izkušnje glede poskusov z idejnimi asociacijami.

On priporoča hitro menjavo dražilnih besedi, ki naj se z odgovori vred zdržema napišejo. Vrednost teh poskusov pa ni še toliko, da bi jih mogli v sodne dvorane uvajati, osobito ne more biti govora o razkrinkovanju hudodelcev potom »dijagnostike na podlagi dejanskega stanu«, kakršno so nekateri v resnici že v prakso uvesti hoteli in uvedli. Ne sme se namreč zabiti, da se mora obdolžencu povedati, česa se ga dolži. Umljivo pa je, da postane tudi čisto nedolžen človek pod silo obdolžitve zmučen in da utegne reagirati prav, kakor da bi bil res kriv. Taka metoda torej ni godna za prakso, treba bo poskuse še izpopolnjevati, da se iznajde kaj zanesljivejšega. —

Pri demonstracijskih urah Aschaffenburga imeli smo priliko študirati od njega sestavljene statistične kurve in karte; slednjič nam je predočil tudi hipnotiziranje nekaterih pacientov klinike. Razume se, da so ti poskusi silno zanimali nas pravnike, ki nimamo vsak dan prilike, kaj tacega videti in proučevati.

D) Mittermaier:

Predavatelj je podal zaokroženo sliko stremljenja najnovejših šol kriminalistov. Moderna šola — reprezentant pl. Liszt v Berlinu — zahteva, da se postavi kazensko pravo na tezo: ne dejanje (kakor uči klasična šola [eden izmed najradikalnejših klasikov je Birkmayer v Monakovem]), marveč mišljenje storilca se kaznuje; dejanje je le dokazilo mišljenja, ki radi nesocijalnosti zahteva reakcije. Mittermaier zahteva načelno notranjo premostitev nasprotstev obeh teorij: Skušnja zahteva, da je kaznovati dejanje radi protisocijalnosti

in radi simptomatičnega pomena. Načelo generalne preprečevanja in zadoščenja ni postranskega pomena, zato naj se pri odmeri kazni ozira na zunanje momente dejanja in na različnost dejanskega stanu. Toda kaznovanje hoče tudi za prihodnost učinkovati in na duha apelirati. Za to sme le ona dejanja zadeti, katera more storilec opustiti, katera imajo izvor v krivdi. Kazen mora biti odvisna tudi od npravstvene odgovornosti, ozirati se mora na posebnost značaja, ker temelji vsaka krivda — v mišljenju, v značaju, v nazorih, katere ima storilec o ustroju človeške družbe in njenem pravnem redu. Predaleč gredo modernisti, ki zahtevajo konsekventno, da naj se kazen kakor taka odpravi, ker »socijalna odgovornost« ne zahteva drugega, nego obrambe socijalnega ustroja pred storilcem. Oni morajo potem tudi blaznika »kaznovati«, ker je tudi on protisocijalen.

Temelj vsake krivde pa je in mora biti razsodnost, to je duševno razpoloženje onega človeka, ki more psihologično normalno delovati in razpolaga tudi z zadostnimi pojmi o socijalni odgovornosti. Predavatelj gre dalje od pl. Liszta ter zahteva ne samo normalno duševno stanje, ampak tudi socijalno dozorelost. Zahtevati pa se sme le najmanjšo zmožnost v obeh ozirih, ne morebiti srednjo kakovost vseh normalnih, dorastlih ljudi.

Po razsodnosti se sedaj povprašuje osobito pri mladostnikih in pri manj vrednih (Minderwertige), t. j. pri takih, kateri vsled dušne bolezni ne morejo docela obvladati svojih dejanj in nehanj. Brez dvoma je v teh slučajih smatrati njih krivdo za krivdo manjšine, ker je tudi njih moč, kljubovati slabemu nagonu manjša, slabejša, kakor pri normalnih ali dorastlih ljudeh. Za take hudodelce pa treba zahtevati ne samo kazen v manjši meri, ampak tudi kazen posebne vrste.

Pri izmeri kazni glede normalnih ljudi se vpraša, kako naj se spozna, v koliki meri je storilec — kriv. Vsak normalen človek dobi s skušnjo gotov kompleks socijalnih idej, ki ga usposablja, da more ugoditi v normalnih razmerah pravnim zahtevam. Ako navzlic temu greši s protisocijalnim ravnanjem, onda je krivda tem večja, čim veljavnejši je predmet dolžnosti, — in nadalje, čim manj so vplivali fiziološki faktorji na postanek naklepa. V zadnjem oziru treba upoštevati razmerje med značajem in dejanskim motivom. Ako je motiv nemočan, dejanje

pa se je navzlic temu izvršilo, tedaj je gotovo značaj temu vzrok. Nasprotno, ako je motiv silen, onda treba silnega značaja, da ga prevlada; dejanje izvira tedaj manj iz značaja. Motiv je torej vedno največjega pomena. Seveda se motivov kategorizirati ne da, zato treba v vsakem slučaju določiti posebej silo motiva, da se kazen pravično odmeri.

Naloga sodnika — s tem se je dotaknil predavatelj psihologije sodišč — je ta, da ustanovi, kateri dejanski stan spada pod dano zakonovo določbo. Sme se pač zahtevati nekaka prostost v razumevanju pravnih določil, toda sodnik ne sme postati prosto nravnostni sodnik. Ljudski sodniki utegnejo mnogo prispevati k socijalnemu razumevanju pravnih odnošajev, ne morejo pa biti boljši pravniki in boljši spoznavalci človeške notranjosti, kakor učeni sodnik. Zaupanje ljudstva do sodišč menjava. Da se očvrsti, treba pred vsem globokejše izobrazbe sodnikov, osobito glede splošnih življenjskih vprašanj, zboljšanja finančialnega položaja sodnikov, enotnosti sodniškega stanu in oprostivte sodnikov od vseh onih del, ki ne spadajo strogo k sodnim poslom.

Tudi kazensko postopanje bi moralo kazati več enotnosti. Predavatelj meni, da bi moral kazensko razpravo voditi oni, ki je v stvari najbolje poučen, to je državni pravdnik. Korolar te zahteve bi bil: več svobode obdolžencu v predpreiskavi, dopustnost posluževati se zagovornika.

Pri preosnovi kazenskega zakonika zahtevajmo: temelj kazenskega zakonika bodi: brez krivde ni kazni, toda individualnost vsakega poedinega slučaja ohrani svoj pomen v objektivnem oziru! Storilce naj se razdeli, — ako se ne oziramo na razsodnost, osobito na mladostnike — do 18. leta (nič kaznovanja, ampak le prisilna vzgoja), — nadalje mladostnike od 18. do 25. leta (kazen: interniranje v reformatorijih, nalik američanskim) in slednjič v hudodelce nad 25 let stare; za te naj ostane kazen skoraj tako, kakor je doslej v navadi: zapretje, denarna globa, pogojna obsodba, in posebne vrste nadzorstva in skrbstva. Kazen mora upoštevati tako osebnost storilca, kakor tudi posebnost dejanja. —

Pri demonstracijah je Mittermaier opisaval »reformatorije« v Ameriki, kakor jih je sam na licu mesta študiral. Tudi pri

razkazovanju kaznilnice v Butzbachu in jetnišnice v Marienschlossu — oba kraja ležita med Giessnom in Nauheimom — je bil Mittermaier glavni voditelj ekskurzije, kaznilnični uradniki pa so bili ljubeznivi mentorji. Pripomnim naj, da se na Nemškem vodilno osebo kaznilnic ne rekrutira iz bivših častnikov, kakor pri nas, ampak iz pravnikov, ponajveč bivših sodnikov. In tudi to je ena kardinalnih modernih zahtev, kako naj se preustroji kaznilnice.

* * *

Marsikatera ideja predavateljev osupne po svoji novosti, da, drznosti; v mnogem oziru tudi ni da bi na te ideje kar povprek prisegal. Eno pa je gotovo: nadaljno poglobljenje in razbistrenje pojmov v kazenski vedi je mogoče le na podlagi podrobnega dela združenih medicincev in juristov. In v tem zmislu je bil pomen tečaja, rekel bi, še intenzivnejši za onega, kateremu pravec moderne psihologične šole ni bil več nov; takih udeležencev pa je bila večja polovica! Zbliževanje le-teh med seboj, in iz tega izviraajoče informiranje o vsem tem, kar se naše stvari tiče, kako je drugod — udeleženci so bili Bavarci, Prusi, Hesi, Saksonci, Wirtemberžani, Meklenburžani, Hamburžani, Tirinžani, Bremenci, Avstrijci, osem Holandcev, dva Šveda in en Rus —, v tem tiči po mojem mnenju večji del vrednosti tečaja. Nehvaležno bi bilo, ako ne bi poudarjal, da se je internacionalni moment od vseh poklicanih činiteljev z vnemo gojil in krepil. Dvakrat smo se vsi zbrali, rekel bi oficijalno, pri vsprejemnem in poslovilnem večeru, en večer smo bili vsi gostje našega voditelja prof. Sommerja, v njegovi vili, en večer smo bili pogoščeni od mesta Giessen, ki nas je povedlo tudi na bližnji izletni hrib Schiffenberg, zadnji popoldan smo bili skupno v Butzbachu in Marienschlossu, — bilo je tedaj prilike dovolj, da je vsakdo spoznal in se seznanil s kar največ kolegi in se okoristil z njihovimi skušnjami.

Kurz se ponovi v Giessenu leta 1909., leto pozneje pa se skliče shod kriminalnih antropologov v Kolinu ob Renu. Podana bo tedaj vnovič prilika, tu ali tam, stara znanstva ponoviti, novih znancev pridobiti v znamenju napredka kazenske vede po skupnem delu medicincev in juristov! —

Dr. M. Dolenc.